

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' juni 1994, 14e jaargang nr. 2

Vierde eeuw religieus

Deze keer weer zijn we de gastheer van een heel mooi boekje dat u kunt bestellen bij de stichting 'GRUELES' voor een bedrag van 10,- per exemplaar. Het boekje is een prachtig overzicht van de geschiedenis van de stichting 'GRUELES' en de activiteiten die erin worden ondernomen.

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' juni 1994, 14e jaargang nr. 2

Bij de voorpagina

1939. De Biélmaander.

Voorwoord redactie

Het kan weer niet op: 56 pagina's ditmaal. Weliswaar niet het omvangrijkste nummer (dat was 64 pagina's), maar het mag er dan toch wel weer zijn!

Veel foto's, veel "sjöttery", "groet en klejn", maar ook andere interessante artikelen.

Laatste gelegenheid in dit tijdschrift u nogmaals opmerkzaam te maken op twee op handen zijnde tentoonstellingen:

- "De klejn sjöttery". Meer informatie in Activiteitenagenda.

- "50 jaar Bevrijding". Vergeet 9 september niet.

De sectie Foto is geholpen door Zjéf Notermans. Hij herkende de personen op de bovenste foto uit de rubriek "Wè huelp ôs". Het zijn Leo Wouters, onderwijzer in Mheer, en zijn gezin. Grueles heeft opmerkzame lezers.

Als je de Rode en Blauwe compagnie gemengd laat marcheren, dan heb je de Paarse Coalitie.

Plezierige feestdagen.

De redactie

Kiëse plökke

Mèt veer maan trokke ze te voot Vroendelswëg op, kiëse plökke: Zjeuf, Zjang en de pèrdsknéch Nikkela, de kemazje en kloompe aon. Op hönne rök 'nne pungel mèt boëtramme en koffie. Geel de poetties òm en kiskes van ién deens. Hër droog 'n nouw kelbas. Geel wäor 'nnen échte plökker. Van de ieste kiëse tot de lêste appele hoúng hër ién de bûim. 'r Haw nog get van 'nnen oermêns. Mèt z'n lang erm en sjöppe van han kledderde hër wie 'nnen äop doer de bûim. Ién killoos plökke wäor hër neet te sjloën. Vuur de rés magkde hër uüver aal gekkery. De lêste sjterre doegen hön leech oét. De zon verdroung d'n duúster en kaom zeenderoüge boëve de bosraand oét. Van 'n ejntoenige kleur veraanderde 't laandsjap ién alle

kleure. E zach wënsje bloos de keulte van d'n doüw doer de loch. Oonderwëg woerd uüver van aal gekald. "Geel, hebs te 'n nouw kelbas?", vroeg Zjang. "Ja, dy hèt Biena mich vaan oppe mért ién Mesjtreech mëtbraach. Daan plöks te mer 'n oor langer", zaag 't. "De kël oppe mért haw gezaag dat ze 'n sjlöm vrouw wäor vuur dy aon zoe 'nne priés te géle." Hër sjpyde nao de duüne hek ién. "Dat leet zich oüch van ekerèin get wiés mäoke." "Eudem, geneump nao d'n ieste boer, kömp dis vuurdenoon oüch nog", zaag Zjeuf. "Nondepie", zaag Zjang. Noe en daan sjpraak 'r Fraans. "Wat ès dè dik woerde. Hebs te dich dè 'ns good beloord?", vroeg Geel. "Dè ès zoe vët wie 'n sjlek. Mèt zoe 'n kössekes op z'n han", terwyl 'r doüm en wiésvinger vanèin dúide. Vuur z'n sjoon te zién môt 'r zich neerzitte en géchtenterre löp 'r ater z'nne boék aon. Dat ès toch géine maan vuur te plökke. Dè rolt dich van de lödder aof. Trouwens, ze zién bié hön oüch allemaol te dik. Zelfs d'n hoond en de kat nog." Ién èinen aosem goúng 'r wyjer. "Dy vréte dao wie e vérke. 't Es get of ze geoëlied zién. 't Es nog zjus dat 'r haore op z'n oere hèt sjtoën. Sjoens dy vuur hëum oüch nog vëul te groet zién." Zjeuf heef bié e sjtök krote van zich aof mèt haand en voot. Hër wës nao 't sjtök klejn krote en këgkde: "'nnen Haos!" "Dat ès èine vaan mich", buügkden hër. 'r Trok z'n brook op. "Verdemp, 't vurig jaor heb ich dao ién de érpele èine tössje de veer sjénk van de reek gehad. Dries van Nel wäor ién de wej daonëve flattere aon 't sjprejje en haw dat geziën. Dè wäor zoe bié mich." "Hebs te 'nnen haos gesjtoëke?", vroeg 'r. "Ich zaag: Jao, vuurwat? Maog dat neet?" "Jewaol", zaag 'r, "meh ich heb dizze muerge e päor sjtröppe ién de hek gehange. Es 't mer neet dè van mich ès." Bié de wej aonkoëme hoúng Max, de gryzen, dikke Belsj, mèt z'nne kop uüver 't breer. De wej wäor ién twie persele aofgezat, mèt peundraod en e vawer. Oonder de peundraod sjtoúng 'nne groete semeente wäoterbak. Nikkela braag 't pèrd nao 't éterste gedejlte. De löddere en kômmele sjtoúnge en hoúnge nog ién 'nne boüm Pater Van Mansfeld dè ze de vurige wëk geplök hawwe. Ze heelpen zich oonderèin de löddere richte. Eine sjtoúng op de eunderste sjproët en d'n aandere dúide de lödder réch. Mèt hön vere laoge ze ién 'nne boüm. "Hié hynk get op", zaag Zjang. "D'n èine

kobbel uöver d'n aandere. Wat de bleuj ién Apreel
 belafde, hèt woerd gehawe." Zjang goúng, mèt ién èinen
 érm de kómmel, de lödder op. Terwyl 'r mèt 'n sjyf oúg nao
 Zjeuf loorde zaag 'r: "Zij die de Heer gediensdig zijn,
 zullen naar 't rijk der hemelen stijgen." 't Wäore aw
 basterddikke búim oe de sezoene jaore langs doer wäore
 gegaange. Dik genóg vuur e taofelbläod zoonder naod. 't
 Doorde neet lang of iénens e gebuúks van oét twie wejje
 wyjer oe ze oúch aon 't plökke wäore. Dao kégkden èine:
 "Estebileef Liza!" Geel kégkde truk zoedat 't sjalde:
 "Merci Zjang!" Zoe goúnge ze e tiédsje doer. Dat sjteet
 op Liza en Zjang. Dy wäore pas getrouwd en goúnge op 'nne
 vyze kier de seter oétvāore. Liza sjtoúng boëven op 't
 zèikvāot. Zjang sjöpde mèt 'nne zeenken top de zèik oét de

koújl. Eker kier dat 'r 'nnen top zèik opgaof, zoedat Liza
 dè ién 't vāot kòs sjödde, zaag 'r: "Estebileef Liza", en
 dy, op hëur bëurt: "Merci Zjang."
 Dao kaom Eudem, mèt d'n hoond, 'nne dè z'n vuurawwers al
 dry kier gekruús wäore, 'nnen échte zésseler, ater zich
 aon. Eudem, boëjem ién z'n brook tot boëve z'n kuúte,
 wèrkde mèt sjichte op 't sjpoer en zaoit drykwért van d'n
 dáog bié z'n doëve. Zjeuf haw 'm zién aonkoëme. "Ao, bis
 te dao?" Hër reep op de plökkers: "Joúnges, kom, Eudem és
 hié. Daan èt v'r ós iénens 'n boëtram en zit ich 'm de
 lödder." Zjang kaom brommenterre de lödder aof. "Gij
 zondaar zult tot de diepste afgrond nederdalen." Ze zatte
 zich op 'nne kiésekuerf dè 't eundersteboëve laog. Geel
 sjúifde Eudem 'nne kuerf bié. "Hié, zit dich oúch viéf
 minute." "Es 'r 't hêlt", griémelde hër drater aon. Zjang
 biét ién twie sjnèje broed zoe groet en dik wie 'nne
 platte vrollúijkloomp. Nikkela heef mèt de kop nao Zjang.
 "Dich verpers 'm oúch eng." Zjang mèt 'nne volle moond:
 "Broed és 'n gaof van God, zaag de pesjtoer, meh de bekker
 leet zich daovuur good betaole." Zjang hool ómmertoúw de
 biébel of de pesjtoer aon. Zoe kalde ekerèin ién z'n èige
 sjtruetsje. Eudem kalde vèul uöver z'n doëve. De blaw
 witpen en de roejsjtrik. Geel uöver z'nnen deenstiéd bié

de seldaote en uöver 't fitsrenne. De vurige wék ién Hier. De baonrenners, 't Hollens koppel Pijnenburg-Wals en de Belzje Chareljé-De Neef. "Kuüningskoppel", zaag 'r. Zjeuf kalde vëul uöver sjtruepe en beer. Nikkela haw 't mie uöver doës. "Es te zäot bis, daan ziën ze 't", zaag 'r, "meh es te doës hebs ziën ze 't neet." Zjeuf heef op 'nne kloomp z'n piép oét. "V'r goën weer aon de geng. Eudem deenk draon: 't koëmend jaor môt v'r oüch nog kiëse kënne plökke. Neet te vëul sjuüt mêt aofrôtse. De wëts, 'nne goje sjeiper sjeurt z'n sjëup, meh trêk ze neet 't vél uöver hön oere." 't Gekëks van "Estebleef Liza. Merci Zjang", sjalde weer doer de wejje. Daan wäor 't weer éffe röstig. Geel sjtoüng ién d'n tup vaan de boüm en loorde uöver e bläojerdäok van búim. Hër hoert de sjmiëd op 't aombeeld houwe en de roop van 'nnen haon petrys tössje aandere voëgelzaank. Aon de sjtäosie zaog 'r d'n trëin sjtoën oëtblaoze. Dao tössjendoer zoüng hër leesjes van ién deens. "Sterven voor het vaderland." Zoe woerd 't twelf oor. Frëns kaom mêt de dok-ker vuur Nikkela en Zjeuf de noon bringe. Roodmoos en êrpele oonderëin mêt krepkes. Wiéd, haaf verloere tössje de hoézer en búim, hoerte ze de kërkklok louwe vuur d'n Engel des Heren. Ze zatte zich weer op 'nne kiësekuerf, doege hön klak aof en eker bëjde vuur zich. Zjang, mêt de klak op z'n kneje, sjtaarde vuur zich oét en wäor zoe weggezoonke dat, zoûw Slivvenhier langs koëme, hër nog neet gojen däog zoûw zegke. Zjeuf en Nikkela aoten oét èine petiel. Geel sjteet 'ns aon Nikkela. "Zek joüng, wie ês dat mêt dich? Zeuks te dich geng vrouw?" Terwyl Nikkela 'n zjwaots van e krepke nao d'n hoond van Eudem goejde zaag 'r: "Jewaol, meh ich môt 'n lilleke hebbe, daan hêt ze mich niks te verwiéte." "Noé ês Zjo oüch sjiévele gegaange", zaag Eudem. Zjeuf trok e päor kier aon z'n piép. "Ja joüng, zoe vëlt d'n èine nao d'n aandere weg, wie oétgedriejde laampe. Ich been gisteraovend bié 'm gewës, e krúiske gëve. 't Wäor e sjoen liék." "De köms neet lëventig van de wërelde aof", zaag Zjang. "Ie ich zoe aad been, goje ze mêt m'n knuük de nuüt van de búim." Ze goünge weer plökke. Frëns woog de kiëse op de baskul. 't Sjpëulke begôs weer van vëur aof aon. 't Sjalde weer: "Liza - Zjang." Geel zoüng weer leesjes: "Wij strijden tot

de laatste snik." Wie 'r 'n koo hoert brölle zoüng 'r: "Brullende koeie en fluitende meisjes zijn goeie." De zon kлом hoeger en hoeger zoedat ste ién eker heukske kôs lore. Opens e gekräok of de bliksem ién 'nnen awwen èik sjloog. Eudem wäor op de eng of de aander meneer ién de kiësenhaok bliéve hange en veel midde doer de boüm aof. D'n hoond wäor 't ieste bié 'm en legkde z'nne vëurkop, op zeuk nao zaat. Frëns driejde zich òm en heel z'nne kop vas. Geel leet zich langs de lödder aofsjiévele. "Eudem, hebs te pyng?" Eudem sjöddelde "Nèi." Hër wäor de kluts kwiét. De zie roésjde ién z'n oere en 'r wäor zoe blèik wie kaalk.

Geel en Zjang hoùlpen 'm réch en zatten 'm op 'nne kiësekuurf. Zjeuf sjtoúng mêt 'n tristig gezich en de klak op z'nne boék debié zoonder e woerd te zegke. Eudem zaot mêt z'n ellebaoge op z'n kneje en z'nne kop ién z'n han. "Gèit 't weer get?", vroeg Zjang. "Jao", zaag Eudem, "ich heb mich mie versjrik es get aandere." Geel klopde op z'nne rök. "Dat kömp weer good. Es dich dértien jaor bié d'n sjoenmôjer hebs iéngewoend, uüverlèfs te dit oûch." Eudem sjtoúng op. "Ich gaon hèivers. Ich heb kopyng." Geel fluústerde tiénge Nikkela: "'t Hèt twie soerte kopyng: lúij dy hönne kop gebruke en dy 'm neet gebruke." Zjeuf kaom oûch weer bié d'r ziéne. "Fréns, bryng dy kiëse hèivers, daan nōms te Eudem mêt." Eudem zat zich mêt d'n hoond ater op de dok-ker tössje de körf kiëse en goúng mêt Fréns hèivers. De aandere goúnge wyjer tot aach oor saoves, mêt plökke, kèke en zyng.

Gus

Historie

De Sjöttevèndel

In haar lange historie heeft de schutterij meerdere vaandels gekend, die kortere of langere tijd in de broederschap zijn megedragen. Sommige zijn in de loop der eeuwen in onbruik geraakt of verloren gegaan, andere zijn later in de broederschap geïntroduceerd. Het schuttevaandel heeft vanaf de oprichting van de schutterij zijn functie vervuld. In dit artikel wordt in het bijzonder ingegaan op de historie van het schuttevaandel en op de personen die het vaandel gedragen hebben, een en ander tegen de achtergrond van het 375 jaar bestaan van de schutterij.

1958. Het huis op de hoek Rijksweg-Kampweg (zuidzijde). Links ligt de werkplaats. Het huis werd het laatst bewoond door Nêt en Lena Mingels.

Het vaandel symboliseert de eer van een legerkorps. Zolang een leger een vaandel voert, is het niet verslagen. Volgens oude militaire traditie wordt een vaandel vervaardigd van kostbare stof en geborduurd met emblemen en monogrammen. Soms zijn jaartallen aangebracht of zijn op het vaandel aanduidingen te vinden van roemruchte wapenfeiten.

Toen in 1619 de schutterij werd opgericht, hoorde er uiteraard ook een vaandel bij. We kunnen ons voorstellen dat graaf Justus Maximiliaan van Bronckhorst, die tijdens zijn carrière in het leger alle rangen doorliep en tenslotte veldmaarschalk werd, hechtte aan de aanwezigheid van een vaandel. In de oprichtingsakte van 30 mei 1619 wordt dan ook vermeld dat de "schuttemeister" (te vergelijken met de huidige functie van secretaris) voor wat betreft de uitrusting van de schutterij moest zorgen voor "een vendelen soe verre dat selve moegelijk is." En dat vaandel, dat later de naam schuttevaandel kreeg, kwam er. Zeker is de aanwezigheid ervan in 1656. In de ledenlijst van 1656 wordt Claes Berchmans als drager van het schuttevaandel genoemd. Deze Claes Berchmans is tien jaar later een van de hoofdrolspelers in het conflict binnen de schutterij, dat zou leiden tot een omvangrijk, van 1666 tot 1669 durend, proces voor de Schepenbank van Eijsden (zie Grueles, juni 1992, 12e jaargang nummer 2). Over de jaren daarna, met name eind 17e eeuw, begin 18e eeuw, weten wij vrij weinig. Het schutterij-archief uit die periode is verloren gegaan. Over de tweede helft van de 18e eeuw is daarentegen veel meer bekend. De schutterij maakt in de laatste decennia van de 18e eeuw een grote bloei door. De broederschap telde in die jaren maar liefst vier compagnieën, van elk 30 tot 50 man. En wat de vaandels betreft, die waren er ook in groten getale. Op 24 juni 1778 schrijft Wolfgang Zollner, commissaris van het graafschap Gronsveld, een brief aan de in München wonende graaf Auguste Joseph Laurent van Törring-Jettenbach. In deze brief wordt uitvoerig verslag gedaan van de Bronk in die tijd. Over de schutterij schrijft hij onder meer: "Elke compagnie bestaat uit 30 tot 50 man en heeft een kapitein, een luitenant en een vaandrig. De grafelijke rentmeester Lebens is majoor en zit te paard.

Ze hebben niet alleen trommels en fluiten, maar ook trompetten en pauken, de laatste echter alleen bij de "Leibcompagnie". Deze "Leibcompagnie" heeft een mooi vaandel, waarop aan de ene kant het wapen van Uwe Excellentie staat afgebeeld en aan de andere kant de beeltenis van de Heilige Sebastianus, patroon van de schutters, geschilderd is. De overige vaandels en vlaggen die alle, evenals het vaandel van de "Leibcompagnie", uit de schutterijkas bekostigd worden, zijn van blauwe, rode of witte damast vervaardigd..."

De bij de compagnieën behorende vaandels werden de "standaarden" genoemd en de dragers ervan de "cornetten". De cornet had een onderofficiersrang, gelijkgesteld aan de rang van adjudant-onderofficier of vaandrig. De plaats van de cornet werd evenals officiersplaatsen bij opbod verkocht.

De standaarden vervulden in de 18e en 19e eeuw een belangrijke functie. In de jaren vóór 1778 beschikt de schutterij over 12 tot 14 cornetplaatsen. In 1829 zijn het er met zekerheid 14. Tijdens de Sacramentsprocessie begeleidde een aantal cornetten de Hemel en het beeld van Onze Lieve Vrouw en liepen anderen bij keizer en koning en de compagnieën der schutterij.

Over de "Leibcompagnie" is ons verder niets bekend dan hetgeen in de brief van Zollner vermeld staat. Verondersteld mag echter worden dat dit van oorsprong een soort elitekorps van de graaf is geweest. Het voerde immers een vaandel mee waarop onder meer het wapen van de graaf stond afgebeeld. Aangezien we de "Leibcompagnie" na de Franse tijd nergens meer tegenkomen, heeft met de komst van de Fransen in 1794, die het einde betekende van het graafschap Gronsveld, zeer waarschijnlijk ook de "Leibcompagnie" opgehouden te bestaan.

Wat het schuttevaandel betreft, komt het gebruik daarvan in de brief van Zollner aan de graaf met name naar voren als Zollner de gebeurtenissen op Bronkmaandag beschrijft: "De maandag daarna, dit jaar de 22e, wordt evenals andere jaren in de parochiekerk voor de gestorven schutten een plechtige hoogmis gecelebreerd en wordt het requiem gezongen, niet alleen bij de grafkelder van de graven in de kerk, maar ook op het kerkhof naast de kerk. Over het

1911. Met schuttevaandel: Simondus Mingels. Koning is Hellemie Lebens. Links achter Simondus Mingels: Wöm Waber. Rechts achter Simondus: Zjang Lebens. Rechts achter Hellemie Lebens: Zjeng Schrijnemaekers (half zichtbaar), daarnaast met baard: Pieters (Rijckholt). Uiterst rechts Kasj Waber.

graf van iedere gestorven schutter wordt het vaandel heen en weer bewogen..."

In 1778, het jaar waarin Zollner zijn brief aan de graaf schrijft, is Pieter Bouchoms drager van het schuttevaandel. Over Pieter Bouchoms, geboren te Gronsveld in 1729, is het nodige bekend. Hij was een zoon van Servatius Bouchoms en de Gronsveldse Aleijdis Meijs. Vader Servatius was van elders afkomstig, zeer waarschijnlijk uit het Waalse. Hij kan als stamvader van de familie Bouchoms in Gronsveld beschouwd worden.

Pieter Bouchoms was een belangrijk persoon in het 18e eeuwse Gronsveld. Hij was landmeter van beroep en dat betekende dat hij als een van de zeer weinigen in die tijd "geleerd had", zoals dat heette. Van zijn hand zijn diverse kaarten bewaard gebleven van wegen, percelen en landerijen in het graafschap Gronsveld, als zodanig "geteekent Peter Bouchoms geswooren Landtmeeter." Zo is bijvoorbeeld bekend dat hij betrokken was bij de herbouw van de omstreeks 1747 omgewaaide kerktoren van Heugem, in die tijd behorend tot het graafschap Gronsveld.

Ook in het maatschappelijk leven laat Pieter Bouchoms zich niet onbetuigd. Reeds op jonge leeftijd vervult hij de functie van burgemeester. Lange tijd treedt hij bovendien op als schepen van de Gronsveldse schepenbank. In deze hoedanigheid is hij in de jaren 1783/1784 betrokken bij de berechting van Joannes Schrijnemaekers, naar aanleiding van de doodslag op Niclaes Theunissen uit Amby aan de Scharnerweg. (zie Grueles, december 1992, 12e jaargang nummer 4).

Pieter Bouchoms heeft ook een belangrijke rol gespeeld in de schutterij. Reeds is aangegeven dat hij drager was van het schuttevaandel. Maar dat niet alleen. Tot 1780 vervulde hij tevens de functie van secretaris. Hij was trouwens een van de weinige Gronsveldenaren in zijn tijd die kon schrijven. Kennelijk waren de plaatsen van vaandeldrager en secretaris moeilijk te combineren, want vanaf 1780 werd het secretarisschap overgenomen door zijn zoon Servatius.

Pieter was getrouwd met Maria Anna Retraet, eveneens geboren te Gronsveld. Het echtpaar had acht kinderen, waarvan voor dit verhaal alleen Servatius en Johannes van belang zijn. Servatius, Pieters opvolger als secretaris,

was de oudste. De functie van adjudant-vaandeldrager zou Pieter tot op hoge leeftijd vervullen. Hij overlijdt in 1811 op bijna 82 jarige leeftijd. We zijn dan inmiddels in de Franse tijd beland.

De komst van de Fransen in 1794 is voor de schutterij niet zonder gevolgen gebleven. Jarenlang hebben de activiteiten stil gelegen. In 1803 trekt de schutterij weer uit, vermoedelijk voor het eerst sinds 1794. Dit heeft waarschijnlijk te maken gehad met het feit dat, na de overeenkomst tussen Napoleon en de Paus in 1802, de godsdienst weer openlijk uitgedragen mocht worden. Toch blijven de tijden moeilijk. De volgende jaren waarin de broederschap haar activiteiten ontplooit, zijn 1810 en 1819. Vanaf 1819 hervindt de Bronk weer zijn ritme van vóór de Franse Tijd en trekt de schutterij elk jaar uit. In 1819 koopt een kleinzoon van Pieter Bouchoms, Pieter Hubertus genaamd, de plaats van adjudant-vaandeldrager Schuttevaandel. Pieter Hubertus is een zoon van Johannes. Volgens het archief van de schutterij is de plaats rechtstreeks van grootvader op kleinzoon overgegaan, hetgeen mogelijk was aangezien na 1811, het jaar waarin grootvader Pieter overleden is, geen activiteiten van de schutterij meer hebben plaatsgevonden tot 1819.

In 1829 beschikt de broederschap over twee vaandels en 14 standaarden. Ter illustratie laten we hier het overzicht uit dat jaar volgen met de "Namen der Heeren Cornets, hunne Plaatsen in de Pronck, de Coäleure van hunne Standaren, alsmede de Vaandels":

Vaandels

1. Bouchoms Peter Hubertus, vaandrik bij keizer en koning
2. Schrijnemaekers Michael, vaandrik bij Capitaine Pleumeeckers

Standaren

1. Paggen Caspar, roode standaard agter den hemel
2. van de Weerdt Micheel, roode standaard agter den hemel
3. Wijsen Joannes, witte op zijde van den hemel
4. Berghmans Nicolaes, witte op zijde van den hemel
5. Blom Simon, rood voor den hemel

6. Theunissen Willem, rood voor den hemel
7. Piters Paulus, nieuwe groenen voor het beeld van Onze Lieve Vrouwe
8. Janssen Mathijs, nieuwe groenen voor het beeld van Onze Lieve Vrouwe
9. Abelis Joannes, nieuwe groenen agter het beeld van Onze Lieve Vrouwe
10. vacant, nieuwe groenen agter het beeld van Onze Lieve Vrouwe
11. Aarts Willem, oude blaauwe bij keizer en koning
12. Doijen Antoen, oude blaauwe bij keizer en koning
13. Bouchoms Servaas Willem, nieuwe blaauwe bij den Capitaine Commandant
14. Beckers Hendrik, nieuwe blaauwe bij den Capitaine Commandant

Dat de standaarden verschillende kleuren hadden, zagen we reeds in de brief van 1778, waarin Zollner vermeldt dat de "vlaggen" van blauwe, rode of witte damast vervaardigd zijn. Kostbare stof dus. Het onderhoud van de standaarden vormde dan ook een belangrijke, regelmatig terugkerende kostenfactor voor de schutterij. Herhaaldelijk komen we in de stukken posten tegen als "nieuwe zijde, franjes voor nieuwe koppelen standaren", "verf voor de standaren stokken te verven", enzovoort. Hier staan echter ook inkomsten tegenover. Zo worden in 1819 maar liefst negen cornetsplaatsen bij opbod verkocht.

De standaarden behouden tot ver in de 19e eeuw hun plaats in de schutterij. Nog in 1865 wordt een cornetsplaats aangenomen. Daarna komen we de standaarden niet meer tegen. Waarschijnlijk in de laatste decennia van de 19e eeuw zijn zij uit de broederschap verdwenen.

Raken de standaarden in deze periode in onbruik, er worden daarentegen eind 19e eeuw wel twee nieuwe vaandels in de schutterij geïntroduceerd, die anno 1994 nog bestaan: het Sint-Sebastianusvaandel en het Sint-Hubertusvaandel. Bij gelegenheid zullen we in een apart artikel op deze twee vaandels terugkomen.

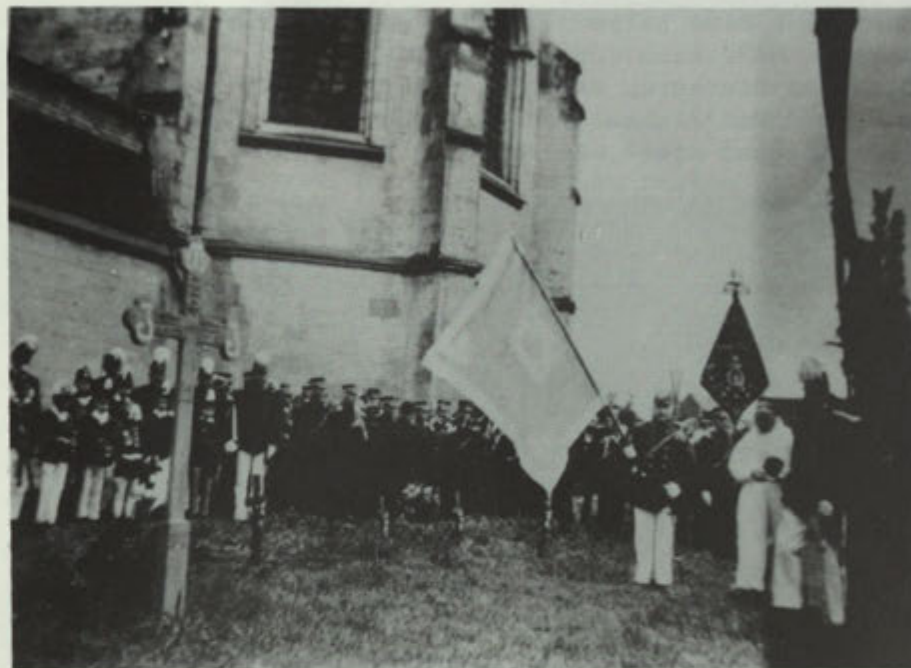
Wat de vaandels in het overzicht uit 1829 betreft, is het vaandel, gedragen door Michael Schrijnemaekers, vrijwel zeker het keizersvaandel uit 1792. In dat jaar werd

Hubertus Schrijnemaekers keizer. De drager van het vaandel, Michael is een zoon van Hubertus broer, Joannes. Deze Joannes is een oude bekende. Hij is het die in 1784 veroordeeld werd wegens doodslag op Claes Theunissen uit Amby. Als Joannes zijn straf uitgezeten heeft, trouwt hij, en vertrekt uit Gronsveld. Een van zijn kinderen, Michael, keert naar Gronsveld terug. In 1829 is hij paardeknecht bij zijn oom Hubertus, de keizer, en drager van het keizersvaandel.

Na 1829 breken voor Gronsveld en Rijckholt wederom woelige tijden aan. Onze steken ondervinden in de jaren 1830-1839 de gevolgen van de strijd die uiteindelijk, in 1839, zou leiden tot de scheiding van België en Nederland. Bovendien zijn de economische omstandigheden slecht. De welvaart stijgt of daalt bij goede dan wel slechte oogstjaren. Het is doorgaans armoe troef. Tegen de achtergrond van deze omstandigheden beperkt men zich in de viering van de Bronk. Pas in 1838 trekt de schutterij weer uit. En vanaf dat moment om de twee jaar in plaats van ieder jaar.

Later, na 1850, wordt overgegaan tot een vierjaarlijkse cyclus, een situatie die we tot de dag van vandaag kennen. Het schuttevaandel is in die jaren, sedert 1819 in handen van Pieter Hubertus Bouchoms. Wat weten we van hem? Pieter Hubertus Bouchoms is getrouwd met Magaretha Nelissen, afkomstig uit Margraten en woont sedert 1844 in het huis dat destijds lag op de hoek van de (huidige) Kampweg en Rijksweg (zuidzijde; zie foto), op de plaats waar thans het standbeeld van "De Grenedeer" staat. Dit huis werd in 1960 afgebroken. Het echtpaar Bouchoms-Nelissen kreeg geen kinderen. Magaretha overlijdt begin 1875. Als Pieter Hubertus tijdens de laatste jaren voor zijn dood ernstig ziek wordt, wordt hij verzorgd door Maria ("Mèike") Bouchoms, een dochter van zijn broer Christiaan. Maria is verloofd met Simondus Hubertus Mingels die in die jaren Pieter Hubertus' plaats van adjudant-vaandeldrager in de schutterij waarneemt.

Als Pieter Hubertus Bouchoms in 1876 overlijdt, erft Maria al diens bezittingen, inclusief het huis. Maria Bouchoms en Simondus Mingels (hij werd in het dorp ook wel Bèr genoemd) trouwen in 1877 en het echtpaar gaat in het eerder genoemd huis wonen. Bij de eerstvolgende Grote Bronk in 1878 koopt Simondus de plaats van adjudant-vaandeldrager Schuttevaandel.

1923. Zegening der graven. Met schuttevaandel: Pie Mingels.

Simondus Hubertus Mingels was schrijnwerker en aannemer. Hij oefende zijn werkzaamheden uit vanuit de naast het woonhuis gelegen werkplaats (zie foto). Simondus stond bekend als een bekwaam vakman. Zijn bedrijf had een goede naam. Over werk had hij dan ook niet te klagen. Zo werkte hij onder meer voor het zustersklooster te Rijckholt. En toen de lagere school in Gronsveld gebouwd werd, kreeg Simondus opdracht alle timmerwerk te leveren. Begin deze eeuw werkten zijn zonen Pie en Bèr en zijn neven Haj en Zjang (Mingels) bij hem.

Simondus was geen gemakkelijke. Wat hij van zichzelf vroeg, eiste hij ook van anderen. En als zijn vakmanschap in twijfel werd getrokken, dan kon hij daar absoluut niet tegen. Illustratief hiervoor is de gebeurtenis, die zich voordeed bij de bouw van de school te Gronsveld.

Simondus zou, zoals gezegd, alle houtwerk leveren. Een moeilijke klus was het maken van de leuninggen, met name het draaien van de pilasters. De opzichter vertrouwde er

kennelijk niet helemaal op dat ook dit onderdeel van het werk in orde kwam. Op een dag liep hij de werkplaats van Simondus binnen en vroeg waar het draaiwerk uitgevoerd zou worden. "Hié", antwoordde Simondus, "ich mäok die wacl." "Dat bestaat niet", zei de opzichter, "die leuningn

1935. V.l.n.r. Nêl Jennissen, ?, koningin Germaine Bouchoms, koning Jan Wackers, Zjêun Bouchoms, Pie Mingels, Liza Broex, Nêl Peeters.

moeten in Maastricht gemaakt worden." Simondus die geen zin had om er veel woorden aan vuil te maken, reageerde: "Daan goën ze nao Mesjtreech." De opzichter heeft de werkplaats nauwelijks verlaten of Simondus richt zich tot de jongens, die bij hem werken, en zegt: "Huur good, dao gèit hié niks nao Mesjtreech!" De volgende dagen en weken wordt keihard gewerkt. Op de eigen draaibank worden de pilasters gemaakt. Allemaal zelf gedraaid. Prachtig werk. Op de grote dag van de opening van de school staat Simondus in zijn zondagse pak trots op de eerste rij. Alle notabelen zijn aanwezig, waaronder gouverneur Ruys de Beerenbrouck, die de school komt openen. Zoals gebruikelijk gaat de hele ceremonie gepaard met toespraken. Als

de opzichter van de bouw het woord voert, maakt hij gewag van het voortreffelijk werk dat geleverd is. Dan wijst hij op Simondus Mingels en zegt: "En deze goeie man hier wilde alle draaiwerk zelf gaan uitvoeren, maar ik heb hem toch maar gezegd dit werk in Maastricht te laten doen." Dit had de opzichter beter niet kunnen zeggen. Als door een adder gebeten, stapt Simondus naar voren en hij voegt de opzichter toe: "Noé zeen ich dats de nuurges verstaand vaan hebs. Aal heb v'r zelf gemak. 'T ès 't wërkes neet oétgewès!"

Het zal duidelijk zijn dat deze uitval Simondus niet in dank werd afgenomen. De opzichter was woedend en liet het er niet bij zitten. Toen het werk betaald moest worden, hield hij Simondus een fors bedrag in op de afgesproken prijs.

De kwestie over de betaling zal Simondus niet gemakkelijk zijn gevallen. Maar het voorval op zich, daar zat hij niet mee. In tegendeel, hij was er trots op. Iedereen, de gouverneur inclusief, was erbij geweest en had het kunnen horen. Zo was Simondus: hij stond voor zijn zaak.

1946. V.l.n.r. Bèr Goessens, Bèr Dassen, Nikkela Goessen, Bèr Mingels.

Het echtpaar Mingels-Bouchoms krijgt 13 kinderen, waarvan het merendeel meisjes. Het huis, waarin Simondus en Maria wonen, doet vanaf de laatste decennia van de 19e eeuw tot in de jaren dertig van onze eeuw tevens dienst als café. ("bié Myngelske"). En is er bal, dan is het altijd druk, vanwege de vele dochters.

Als Simondus in 1924 overlijdt, wordt de adjudantsplaats als drager van het schuttevaandel overgenomen door zijn zoon Pie. Deze Pie Mingels koopt de plaats op Pinkstermaandag 1927, maar geeft daarbij aan deze functie aan te nemen voor zijn zoon Hubert Mingels, geboren 6 juli 1926. Het aannemen van een plaats voor een ander was in die jaren mogelijk.

In 1927 verkeren het schuttevaandel en het (oude) keizersvaandel in slechte staat. Tijdens een eind 1927 gehouden vergadering van de overheid, waarbij tevens aanwezig de adjudant-vaandel dragers, wordt besloten om, gelet op de hoge restauratiekosten van de vaandels,

1953. Zjeng Martin, Zjëun Bouchoms, koning Louis Huveners, Bèr Dassen, Sjël Bouchoms.

voorrang te verlenen aan het herstel van het schuttevaandel. Hiervoor werd gekozen aangezien dit vaandel "het meest gehavend is" en het "reeds met de kleine Bronkprocessie 1928 behoort te worden megedragen". Aangezien de kasinhoud van de schutterij op dat moment minimaal is, zeggen de aanwezigen staande de vergadering het benodigde bedrag toe. Germaine Bouchoms, de huidige keizerin, deelde mij mede dat later ook nog besloten is het oude keizersvaandel te restaureren. Tijdens de herstelwerkzaamheden is het vaandel echter zoek geraakt. Pie Mingels is van beroep schrijnwerker. Hij zet samen met zijn broer Bèr (de vader van Mia Heijnen-Mingels) de zaak van zijn vader Simondus voort. Pie Mingels woont, na zijn huwelijk met Anna Mingels, in bij zijn schoonouders (Bèr en Maria Cornelia Mingels-Thehue), in het huis waar thans de familie Vrancken woont, Rijksweg 119. Begin

1968. Zjëun Bouchoms, Piet Mingels met schuttevaandel.

dertiger jaren verhuist Pie met zijn gezin naar het huis waar thans Bets van den Abbeele woont, Rijksweg 18. Pie woont dan tegenover zijn geboortehuis en werkplaats. Het echtpaar Mingels-Mingels krijgt vijf kinderen: Hubert, Corrie (Daemen), Jean, Piet en Miet (Vliegen). Pie Mingels vervult de adjudantsplaats tot aan zijn dood in 1943, waarna zijn zoon Hubert de plaats overneemt. Later verhuist Hubert naar Maastricht. In 1953 wordt Zjeng Martin drager van het schuttevaandel. Piet Mingels, broer van Hubert, koopt de plaats in 1968 en vervult deze tot 1988. Nu wordt het vaandel gedragen door mij, zoon van Sef Daemen en Corrie Mingels.

Piet Daemen

Bronnen:

- Henny H.M. Honée: Genealogie van de Gronsveldse familie Mingels.
- Rijksarchief Maastricht
- Schutterijarchief

Activiteiten agenda

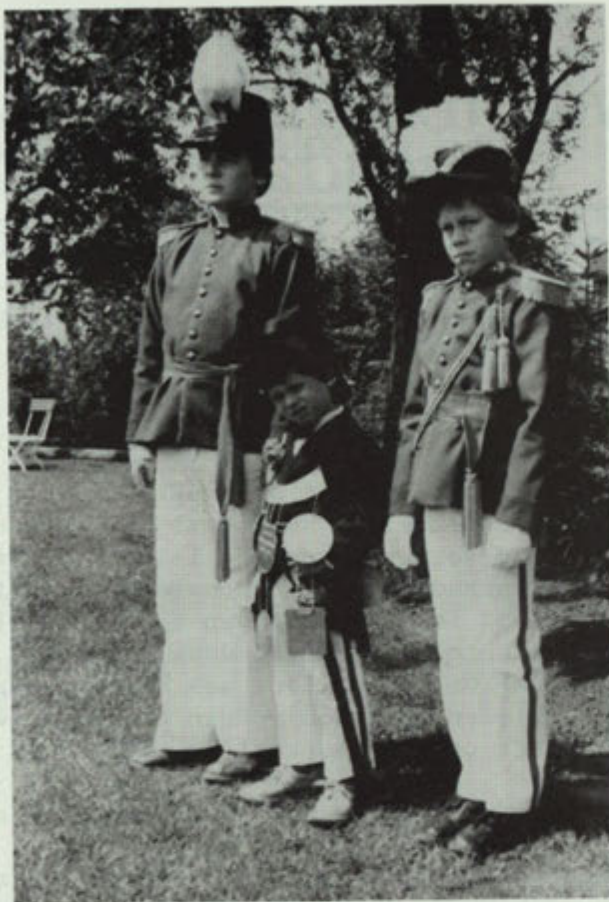
De klejn sjöttery; joonk geliêrd ês...

Op 17, 18 en 19 juni zal het 375-jarig bestaan worden gevierd van de koninklijke schutterij St.-Sebastianus. De stichting die verantwoordelijk is voor de festiviteiten heeft Grueles verzocht een tentoonstelling in te richten. Omdat wij in 1992 in het kader van de "Groete Broonk" al een overzichtstentoonstelling hadden ingericht en wij niet in een herhaling willen vallen, was het dus zaak een ander onderwerp te kiezen dat toch op een of andere wijze betrekking heeft op de schutterij.

Sinds vele jaren vormen de "klejn sjötteryen" een kweekvijver voor nieuwe grenedeers. Menig "klejn kuüninkske" (ze waren soms heel jong) zal wel eens gedroomd hebben van hoe het zou zijn om bij "die Groete Sjöttery" koning te zijn. Voor zover bekend is voor niemand deze droom ooit werkelijkheid geworden.

Met de tentoonstelling willen wij in beeld brengen welke kinderen er zoal in de loop der jaren koning en koningin waren, hoe zij waren uitgedost, en hoe het schieten en de feestelijkheden verliepen.

"Kuüningszilber oêt blik, 'nne voëgel gemak van 'n segéredoes, 'nne kolbak van pepier, 'nne majoor zonder përd en 'nne grenedeer met e houëte gewër."

1980. Koning Koen Goessens (4 jaar), geflankeerd door oud-koning Lucien van den Boorn (links) en de majoor van de kleine leemschutterij, Erik van den Boorn.

Voor een enkeling was het een ware hel, van schrik verliet hij het schuttersveld omdat hij er niet zeker van was dat zijn ouders het wel zouden waarderen.

De andere waarvan de ouders op bidweg waren voor diens genezing, stapte uit zijn ziekbed, schoot de vogel af, en ondervond een wonderbaarlijke genezing.

Een ding is zeker: uit die "klejn sjötteryen" zijn "groete sjötters" voortgekomen zoals u straks zelf kunt vaststellen als u de tentoonstelling bezoekt.

De Tentoonstellingscommissie

Kên d'r hön nog

Zjëun Bouchoms

Christiaan Joseph (Zjëun) Bouchoms werd geboren te Gronsveld, Rijksweg 17 op 10 februari 1887. Hij was het eerste kind uit het huwelijk van Pieter Hubert (Pieterke) Bouchoms en Anna Catharina Devue. Na Christiaan volgden nog Drik (1888), Nes (1890), Bèr (1892) en Pieter (1893), (†1893). Dat het hier om een oud Gronsvelds geslacht gaat, mag blijken uit een aantekening in het doopregister van 1690, waarin ene Servaas Bouchoms zijn zoon liet inschrijven.

Christiaan doorliep de lagere school in Gronsveld en viel op door, wat men vroeger zou omschrijven als "stage vlijt en nauwnemende strengheid in de vervulling van zijn plichten". Karaktertrekken die ook zijn verdere leven in hoge mate zouden bepalen. Na de lagere school ging hij nog twee jaren in Visé naar de Franstalige middelbare school,

De ouders van Zjèun.

vooral om goed Frans te leren. Op zijn rapport komt na twee jaar achter elk vak "très bien" te staan. Voor het vak Frans ontving hij zelfs het "Tableau d'Honneur" als beste van zijn klas. Deze uitzonderlijke prestaties waren voor vader Pieterke aanleiding Zjèun naar de HBS in Maastricht te zenden. De eerste jongen uit Gronsveld. Ook deze hindernis nam hij zonder problemen. Op 19-jarige leeftijd solliciteerde hij bij de provinciale griffie in

Zjèun, op 13-jarige leeftijd.

Maastricht. De loting voor militaire dienst doorkruiste echter zijn plannen. Hij lootte ongunstig en werd opgeroepen. Gelukkig voor Zjèun kreeg hij na enkele maanden zijn aanstelling bij de griffie, en kon hij nu tegen betaling iemand anders de rest van zijn dienstplicht laten vervullen.

Tijdens de mobilisatie in 1914 werd hij opgeroepen en deed 26 maanden dienst in Den Haag. Het is in deze periode dat hij, tijdens zijn verlof in Gronsveld zijn latere vrouw, Germaine Stephanie Jacqueline Degueldre leerde kennen. Zij is dan 11 jaar en een van de vele, vooral Waalse, kinderen die met hun ouders voor het oorlogsgeweld uit België naar Nederland vluchtten. Germaine was met haar familie ondergebracht bij de familie Fréns Dassen tegenover het huis van Zjèun. Germaine raakte bevriend met Nes, de zus van Zjèun, die ook Frans sprak. Zo kwam zij met de familie Bouchoms in contact. Later verhuisde de familie Degueldre naar Amby, maar de vakanties bracht Germaine bij de familie Bouchoms door.

Na de oorlog verhuisde Germaine nog naar Luik en woonde jaren in Parijs. Zjèun en Germaine bleven contact houden.

Ze trouwden in 1929. Zjëun had het intussen tot
hoofdamtenaar van de afdeling comptabiliteit
(gemeentelijke financiën) gebracht. Zijn bekende
nauwgezetheid werd zeer op prijs gesteld.
Belangrijker voor Gronsveld was zijn betrokkenheid met de
schutterij. Zijn grootvader Christiaan, die ook zijn peter
was, bekleedde de functie van luitenant-kwartiermeester.
Toen deze in 1890 overleed, kocht Pieterke voor Zjëun
(drie jaar oud toen!), de vrijgekomen plaats.
Zjëun zou deze plaats overigens nooit bekleden. Wel ging
hij steeds mee als grenedeer. In 1927 verwierf hij de
plaats van secretaris van de schutterij voor het bedrag

1906. De loteling.

1914. Mobilisatie in Den Haag.

van f 40,-. Bij zijn aantreden in deze functie was de schutterij door allerlei conflicten en incidenten verdeeld en in een diep dal geraakt. De oude reglementen waren verdwenen en Zjëun zag het dan ook als zijn eerste taak om aan de hand van wat oudere leden zich wisten te herinneren, het reglement zoveel mogelijk te reconstrueren. Veel hulp had hij hierbij van Wöm Waber en Léne Frambach. Verder probeerde hij meer families bij de broederschap te betrekken. De groep biélemaander, waarvoor men tot dan, met moeite en vaak tegen betaling, slechts drie personen onder de (gehuurde) kolbak kreeg, was hem een doorn in het oog. Het moest een groep van vijf worden en hun aanzien moest beter worden. Persoonlijk benaderde hij verschillende jongemannen die hij geschikt achtte. Het leek echter of niemand deze plaatsen ambieerde. Na veel moeite lukte het hem toch om eerst Zjeng Jacobs (van d'n Haos) en later zijn broer Drik zover te krijgen het bijl op te nemen. Daarna is Zjëun vele jaren in de weer geweest om echte kolbakken te krijgen. Na pogingen in Brussel en Rome is het tenslotte gelukt om in Londen originele kolbakken te bemachtigen, die nooit eerder aan buitenstaanders verkocht werden. Belangrijk was hierbij de bemiddeling van de twee Gronsveldse priesterstudenten, Toussaint Goessens en José Willigers, die toen in Londen studeerden (de zoon van de maker van de kolbakken was hun klasgenoot). In de herfst van 1952, kwam het bericht uit Londen dat de kolbakken te koop waren. Zjëun was toen echter herstellend van een zware operatie maar gaf opdracht het geld zo snel mogelijk naar vader Willigers te brengen opdat het op tijd in Londen kwam. De Grote Bronk van 1953 liet voor de eerst maal de biélemaander zien zoals Zjëun ze zich al twintig jaar had voorgesteld. Een ander zwak punt in de schutterij vond hij het ontbreken van een tamboerkorps. Slechts één trommelaar (Wömke van de Sim) begeleidde de schutterij. Dat moest beter. Aanvankelijk werd het probleem opgelost door enkele trommelaars uit Maastricht in te huren, om met de bronk mee op te trekken. Dit bleken echter begenadigde drinkers te zijn, die het in de buurt van de biélemaander zeer naar hun zin hadden, en zich steeds te buiten gingen aan de "dröpkes" die achter de palen en hindernissen werden gevonden.

1922. Op vakantie in Garmisch-Partenkirchen.

In Sint-Geertruid zag Zjëun hoe het beter kon. De schutterij aldaar had een volwaardig tamboerkorps aan haar vereniging toegevoegd. Met Pie Deliège, een virtuoos tamboer, die bereid was de nieuwe tamboers op te leiden, ging hij in Sint-Geertruid kijken en raakte overtuigd. Het eerste probleem was natuurlijk het vinden van geld voor instrumenten en voldoende aspirant-trommelaars. Zjëun vond een aantal mensen, onder andere Noël Haijen, bereid om deze problemen op te lossen, want zelf was Zjëun een goed organisator maar (aldus Germaine) een slecht bedelaar. In twee jaar lukte het, ook dankzij het vakmanschap van Pie

Deliège, een subliem tamboerkorps tot stand te brengen. Nog was Zjëun niet tevreden en in 1956 wilde hij ook nog een echt Gronsvelds schutterslied. Omdat hij hiervoor niet voldoende steun kreeg bij de andere bestuursleden besloot hij om het op eigen houtje te regelen. Bèr Jaspars was bereid de tekst te schrijven en Math Niël uit Maastricht componeerde de muziek van de nu niet meer weg te denken "De Grenedeer". Zjëun betaalde de componist uit eigen zak. Bij het koningschap van Zjir Segers (1960) werd door diens koningin (Annie Bouchoms) het idee geopperd om ook de dames van de overheid aan de koningstafel te laten aanzitten. In het bestuur en werd dit voorstel met algemene stemmen aangenomen. Het was sindsdien veel "mooier" aan de koffietafel.

1927. Zjëun leest voor de eerste keer het reglement voor.

4 juni 1929. Het bruidspaar Zjëun en Germaine.

Nog tal van andere belangrijke veranderingen zijn er in de vijftig jaren dat hij secretaris was, ingevoerd (onder andere schutterij geüniformeerd met vogelschieten, oprichten spaarclubs, koningin aanmelden en boeket bloemen voor de koningin op de pastorie). Zeker is dat hij met zijn rechtlijnigheid, die soms erg ver ging, de schutterij vanuit een diep dal naar een geweldige bloeiperiode heeft geleid.

Bronk 1931. De secretaris voor zijn woonhuis (toen nr 212), in zijn toenmalige uniform.

Zjēun biedt de platenstandaard aan. De standaard was nodig om de platen aan te hangen die niet meer door de koning gedragen konden worden.

Zo moeilijk als hij was voor anderen, zo moeilijk was hij ook voor zichzelf. Hij streefde naar absolute perfectie met als gevolg dat zowat al zijn vrije tijd in het besturen van de broederschap ging zitten. Zeker in de tijd rond de Grote Bronk was dat méér dan een dagtaak. Ook buiten de schutterij zorgde zijn sterke persoonlijkheid voor merkwaardige situaties.

In de pauze van de repetitie van het mannenkoor, waar hij voorzitter en actief lid van was, gebeurde het volgende. Zjēun kwam met een jonge tenor naar de bar om koffie te drinken. De tenor liep nog even naar de jukebox om een plaatje van de Maastreechter Staar te laten spelen. In de jukebox zaten zowel rock-platen als licht-klassieke platen. Toen de jongeman echter terug naar de bar liep, kwamen uit het apparaat (dat nog een aantal platen in het geheugen had), de wilde klanken van Little Richard's "Tutti Frutti". Zjēun keek zijn jonge tenor verbijsterd aan en zei: "Zug, dats tich zoe 'nne musicus wie's tich bis, zoe 'n pläot hebs opgezat; noe liks te vuur mich ién 't gräos." De jongeman probeerde met rode konen uit te leggen dat hij hier niets aan kon doen maar Zjēun bleef op zijn standpunt: "Nèi, nèi, de liks vuur mich ién 't gräos."

1950. Zjēun, koning Lor Doyen, Bēr Dassen, Zjeng Macheels.

De boomgaard, vroeger bij iedereen bekend als "Aon 't roed krúiske" en gelegen op de hoek Kampweg-Holegracht was zijn eigendom. Als hij daar aan het werk was, nam hij van thuis de dienstregeling van de bus mee en hing die aan een paal.

Zo kon hij mensen die bij Vēus Houben waren geweest om zich te laten "zēngele" precies zeggen hoe laat er een bus kwam. Ook vond hij het handig dat hij op de dienstregeling kon zien hoe laat het was als er een bus kwam. "Ik kan dan mijn horloge thuislaten", vond hij. Toen hij in de winter had afgesproken met zijn neefje Eddie van Drik om enkele fruitbomen in stukken te zagen en tot brandhout te hakken, arriveerde hij stipt op tijd. Uit zijn fietstassen kwamen allerlei gereedschappen tevoorschijn, en Eddie, 17 jaar toen, keek toe. Als laatste kwam uit de tas de grootste ring van de kachel. Toen Eddie vroeg waar die voor diende zei hij enigszins geërgerd: "Dan kan ik toch zien of de

1950. Zjēun, Bēr Dassen, Bēr Reintjens, Chrit Houben.

1977. Burgemeester Van Laar spelt Zjëun de ere-medaille in goud verbonden aan de orde van Oranje-Nassau op, hem toegekend vanwege zijn 50-jarig jubileum als secretaris van de schutterij.

1977. De jubilaris en zijn trotse echtgenote.

1977. 50-jarig jubileum. V.l.n.r. Angélien Bouchoms-Goessens, Germaine Bouchoms-Degueldre, Zjëun.

blokken niet te groot zijn."

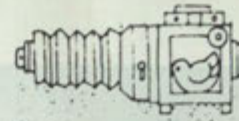
In de jaren zestig moest de Kampweg verbreed worden en zou Zjëun grond moeten afstaan van de genoemde boomgaard. Hij werd het echter niet eens over de prijs die hij zou ontvangen en stuurde de onderhandelaar weg. Toen deze hem later belde voor een nieuw gesprek werd hij bij Zjëun uitgenodigd. Reeds na enkele minuten keek de ongelukkige op zijn horloge, waarop Zjëun als door een wesp gestoken recht ging staan en zeer gedecideerd zei: "Meneer u heeft helemaal geen tijd zie ik, ga nu maar weg en kom maar terug wanneer u wel tijd heeft. Goedendag".

Zjëun ging altijd op de fiets naar het werk. Vanaf zijn woning aan de Stationsstraat 33 waren er drie mogelijkheden om naar Maastricht te fietsen. De eerste mogelijkheid was onder langs het kasteel (Wiégerswègske), een smal paadje richting Heugem. De tweede was via Rijksweg en Trichterweg en de derde was via de Oosterweg langs de Maas. Om nu precies te weten wat de kortste weg was, telde hij het aantal omwentelingen van zijn trapas.

In tegenstelling tot de meeste leden der broederschap dronk hij zelden alcohol. Alleen bij de feestelijkheden met de bronk vond hij wel eens dat hij mee moest doen. Dan bestelde hij een "wiémeledrénkske" (bessenjenever). In 1977 vierde Zjëun zijn gouden jubileum als secretaris van de schutterij. Bij die gelegenheid werd hij door de hele dorpsgemeenschap gehuldigd. Zjëun overleed rustig op 14 maart 1983. Op zijn bidprentje staat terecht: "met inzet van heel zijn persoonlijkheid heeft hij gewerkt en geijverd om de zuiverheid van folklore en traditie te bewaren in hun oude christelijke levensbronnen."

Wallie van de Weerdt

Foto

Geziën

Het Rijckholter Broek of precies gezegd Carolusweg 8 is het adres van het huis dat in het vorige nummer afgebeeld staat. Rob en Nia van Dop-Crooy wonen sinds juni 1986 in dit pand. In de periode dat zij dit huis verbouwden, hadden ze enorm veel steun van Nêt Beckers-Purnot, van wie ze het pand gekocht hadden. Nêt was getrouwd met Gerard Beckers en na diens overlijden, woonde zij hier alleen totdat ze een woning kreeg in de Kloosterstraat. Rob en Nia mochten al aan de verbouwing beginnen voordat Nêt was verhuisd. Uit waardering hiervoor besloten Rob en Nia het huis haar naam te geven en sindsdien prijkt met mooie sierletters "'t Netteke" aan de voorgevel. Hoe oud het huis precies is, heeft niemand mij kunnen vertellen, vast staat dat het er in 1834 al stond.

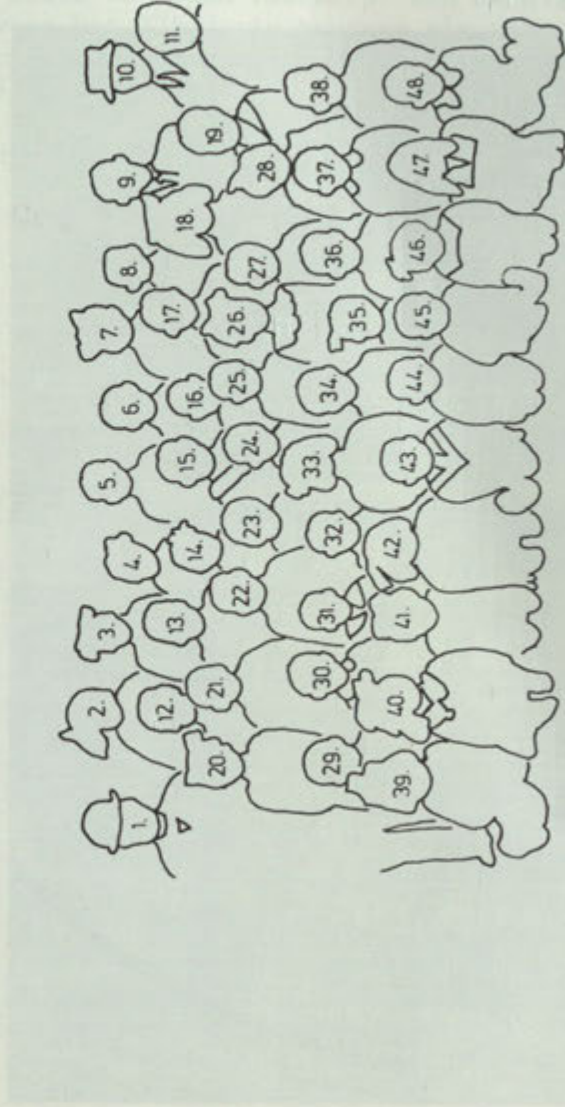
Bij het zien van onderstaande foto zou je zo willen aanschuiven met een glas bier, of niet soms? Wie weet waar het is?

Sjef Caris

Lagere School Gronsvelt 1921

1 Meester Jennissen 2 Jès Lacroix 3 Leneke Sluismans 4 Juliëtte Spronck 5 Fönne Broex 6 Bërke Broex 7 Marie Meijs 8 Haj Meijs 9 Meester Bouchoms 10 Meester Claessens 11 Juffrouw Schuren 12 Lies Lacroix 13 Liza Mingels 14 Jeanne Spronck 15 Theofiel Goessens 16 Zijëf Goessens 17 Ber Clairbois 18 Jeannette Clairbois 19 Vic Spauwen 20 Jenny Lacroix 21 Zjèun Mingels 22 Pierre Mingels 23 Marieke Mingels 24 Fons Pleumeekers 25 ? 26 Liza Clairbois 27 Zjeng Clairbois 28 Marie Beckers 29 ? 30 Zjèt Bouchoms 31 Chrit Bouchoms 32 Zjèt Bouchoms 33 Fien Schrijnemaekers 34 ? Schrijnemaekers 35 Liza Houten 36 Zjeng Meijs 37 Pierre Beckers 38 Door van de Weerdt 39 ? 40 Marie Bouchoms 41 Jeanne Bouchoms 42 Lily Spauwen 43 George Spauwen 44 Zjèt Spauwen 45 Vic Spauwen 46 Fien Meijs 47 Liza Broex 48 Jean van de Weerdt

Wat maog 't ziën ?

Het voorwerp uit het vorige nummer is een bootshaak. De punt dient om de boot van de wal te duwen, de haak wordt gebruikt om de boot aan wal te trekken of om voorwerpen uit het water te halen. Het goede antwoord kwam deze keer van Theofiel Goessens en Zjêf Warnier (Oost-Maarland). Ze ontvangen een kleine attentie.

Het nieuw te raden voorwerp. Zou deze figuur juichen vanwege het 375-jarig bestaan van onze schutterrij?

Reacties: bel Frans Huits (1683) of John van de Weerdt (2667).

John van de Weerdt

Leibomen

In Limburg komen verschillende vormen van fruitbomen voor. De hoogstamboom is typisch voor ons landschap, verder kennen we ook de halfhoogstam en de laagstam. Deze laatste zien we steeds meer ons landschap bepalen, omdat fruittellers met dit type boom veel efficiënter hun fruit kunnen telen.

Een variant van voornoemde boomtypen is de leiboom. De naam zegt het reeds, het zijn bomen die kunstmatig in bepaalde vormen worden geleid. Dit gebeurt met behulp van raamwerken, bedrading of tegen een gevel (niet onder druipwater). Hiermee wordt bereikt dat de boom of bomenrij fungeert als muur of scherm. De functies van deze schermen kunnen verschillend zijn.

Een bomenrij kan als scherm een lelijke achtergrond aan het zicht onttrekken. Daarnaast kan ze ook worden aangeplant als windvang rond woonhuizen of boerderijen. Tenslotte kan ze ook verfraaiend werken, zoals de leilinden rond het Gronsvelder kerkplein.

We kennen ook de fruitboom als leiboom. De meest bekende is de leipeer omdat die een langere levensduur heeft dan de andere fruitsoorten. Dit komt doordat de leipeer geënt kan worden op de onderstam van de kwee (een langzaam groeiende stam). Vandaar dat die bomen niet zo groot worden.

Enkele peresoorten die als leiboom voorkomen zijn:

- * Beurre Alexander Lucas, een oude soort en een goede bewaarpeer.
- * Bonne Louise, meestal een erg kleine peer.
- * Beurre d'Anjou Panaché, een vrij onbekende peer, komt niet voor in onze streken.
- * Doyenne du Comice, koningin onder de peren.
- * Conférence, een erg goed dragend ras.

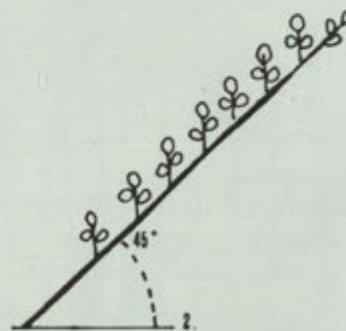
De appel ziet men niet als leiboom. Dit komt doordat men geen goede onderstam had, maar ook doordat de appel veel last had van "kanker" waardoor men genoodzaakt was de aangetaste tak te vervangen.

Leiperen komen in allerlei vormen voor. De meest voorkomende zijn:

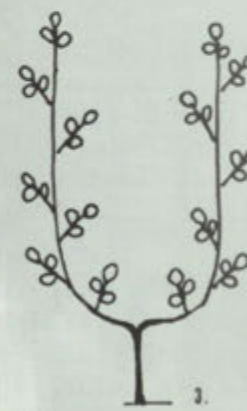
- 1) Staande snoeren. Deze zijn het eenvoudigste in de behandeling en geven het beste resultaat tegen niet al te lage muren.
- 2) Liggende snoeren. Deze worden onder een hoek van 45° geplant ook wel Cordonsysteem genoemd.
- 3) U-vormen. Vooral tegen iets lagere muren een goed alternatief.
- 4) a) Palmet met horizontale gesteltakken;
b) Palmet met schuine gesteltakken;
c) Palmet candelabre, een prachtige leiboom, die nogal wat zorg vraagt om de juiste vorming te krijgen.
- 5) Waaivormen. Deze komen ook voor bij steenfruit zoals perzik, abrikoos en pruim. Men moet de waaier met slechts twee takken opzetten en naarmate er plaats is deze laten vertakken.

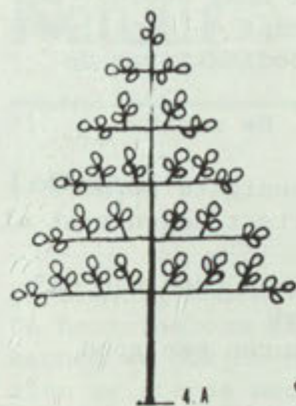
Staand snoer.

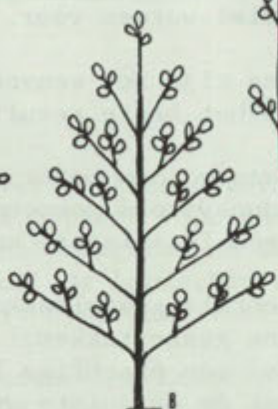
Liggend snoer.

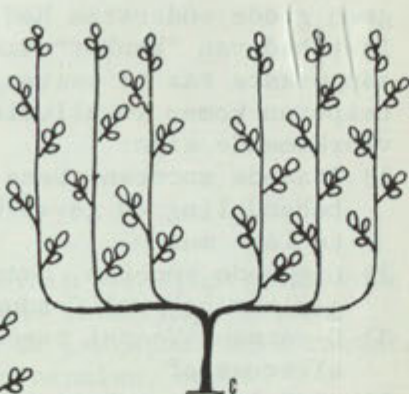
U-vorm.

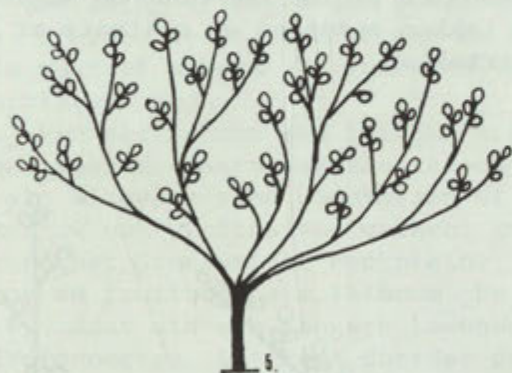
Palmet met horizontale gesteltakken.

Palmet met schuine gesteltakken.

Palmet candelabre.

Waaivorm.

Om goede leiperen te kweken is het belangrijk de bomen goed te verzorgen. Met name het snoeiwerk vraagt veel aandacht, maar ook het tijdig aanbinden van de stamtakken is erg belangrijk. Wat het snoeien betreft, past men de zomersnoei en de wintersnoei toe. Zomersnoei vindt plaats na de langste dag, rond St.-Jan (24 juni). De takken die men wil behouden worden op 3 tot 4 ogen teruggesnoeid, deze ogen zijn de zogenaamde bladknoppen. Dit wil zeggen dat zij geen bloemen opleveren

maar wel opnieuw uitlopen, nog datzelfde jaar. Tijdens de wintersnoei, in de periode dat de boom tot rust is gekomen, worden de lange scheuten (waterloten) weggehaald.

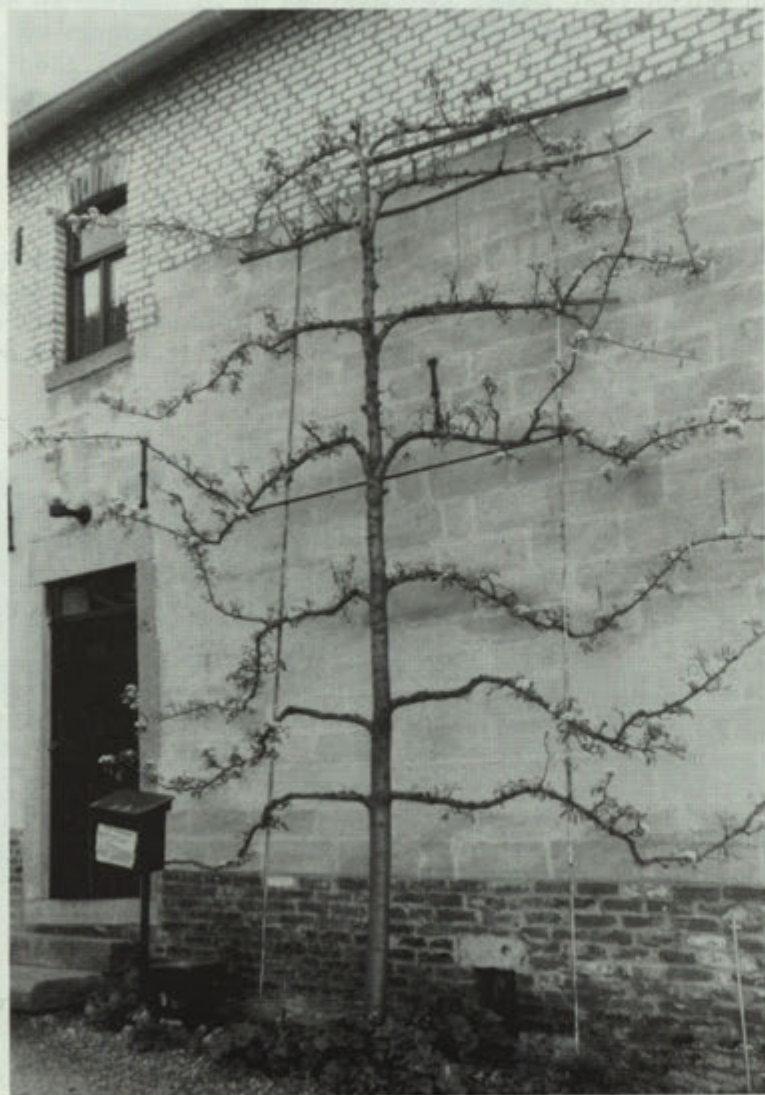
De leipeer werd op speciale plaatsen geplant. Zoals gezegd tegen muren (het meest geschikt zijn zuidmuren in verband met het aantal zonuren). Door draden te spannen en spijkers in de muur te slaan, kon men de boom goed leiden. Men kan ze ook langs houtwerk leiden. Meestal werd dit gedaan ter verfraaiing. De opbrengst van de leipeer is toch nog redelijk.

In Gronsveld en Rijckholt vinden we nog een aantal leiperen. De oudste is de leipeer bij het huis van de familie Vrancken, Rijksweg 119. Navraag bij Bèr Berghmans, (die daar geboren werd) naar de ouderdom van de boom leverde alleen maar op: "Zolang als ik weet, staat die boom daar al." Door Karel Scharnigg wordt de boom op zo'n 70 jaar geschat.

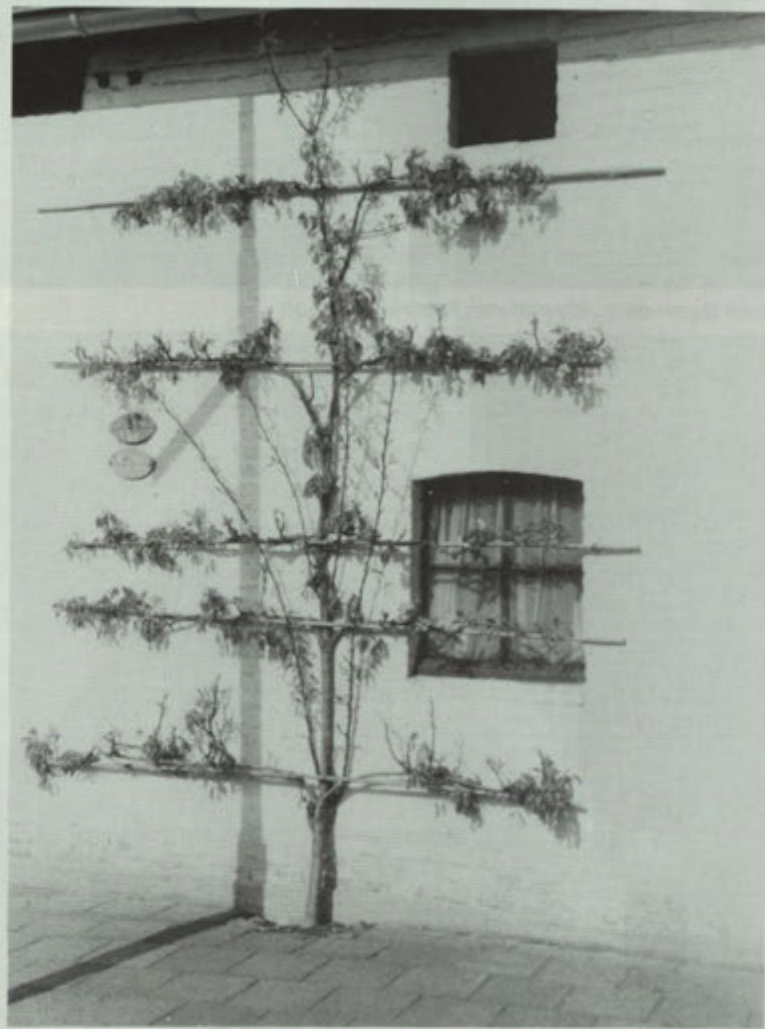
Leipeer tegen het huis van de familie Vrancken.

De familie Meijerink, hoek Steenstraat/Rijksweg, plantte enkele jaren geleden ook leiperen aan ter verfraaiing van hun woonhuis. Als voorbeeld diende de leipeer van de familie Vrancken. De overburen van de familie Meijerink vonden hierin mogelijk weer inspiratie om ook hún woning te voorzien van een leipeer.

Leipeer tegen het huis van de familie Meijerink.

Bèr Schrijnemaekers (oud-wethouder) weet te vertellen dat vroeger bij het Dominicanenklooster in Rijckholt op de zuidzijde tegen de muur ook leiperen stonden van het soort Beurre d'Anjou Panaché, door de paters meegebracht uit Frankrijk. De onlangs overleden Harry Loyens uit Rijckholt verzorgde het snoeiwerk. Op de binnenplaats van het klooster waren perziken langs de muren geleid, die door een van de paters werden gesnoeid.

Leipeer tegen het huis van Bart van den Heuvel en An van Rooy.

Leibomen tegen de zuidgevel van kasteel Rijckholt.

Een fraai voorbeeld van een leibeer in Moerslag.

Tijdens mijn speurwerk ontdekte ik ook dat in het Europapark diverse soorten leibeer tegen de westmuur van de huidige speeltuin stonden. Ook tegen het kasteel in Rijckholt en het tegen koetshuis stonden leiperen. Helaas is daar niets meer van overgebleven.

Dankzij de aantekeningen uit 1947 van Sjël Goessens (van Anneke), die toen op de fruitschool zat, en een gesprek met Karel Scharnigg is dit artikel tot stand gekomen. Misschien dat deze of gene nog een stuk muur vrij heeft en enthousiast is geraakt voor het telen van leiperen.

Bèr Houten (van Bèr van Bèrke van Lijnke)

Rectificaties

Pagina 4.

De onderschriften "Verbeterde copulatie of "plak-ént"." en "Driehoeks-ent" zijn verwisseld.

Pagina 35.

"Richard" moet zijn "Roland".

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. 04408-2880/1575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86a. Tel. 04408-1662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door *f* 19,50 over te maken op Rabobank Gronsveld 11 75 15 000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers *f* 6,00.

